

הברייתא דלעיל, ששלשה הקב"ה מכריז עליהן בכל יום, וביניהם רווק הדר בכרך ואינו חוטא.

צהבו פניו דרב ספרא, שמח על כך, שהרי הוא רווק הדר בכרך.

אמר לו רבא: לאו כגון מר!

אלא כגון רב חנינא ורב אושעיא, דהוון אושכפי סנדלרים בארעא דישראל, והוון יתבי בשוקא דזונות, ועבדי להו מסאני היו עושים נעלים לזונות. ועיילי להו, ומביאים להם. אינהו, הזונות, היו מסתכלי בהו. ואינהו, רב חנינא ורב אושעיא, לא מדלן עינייהו, לא היו מרימים עיניהם לאיסתכולי בהו.

ומומתייהו, והיו הזונות רגילות לישבע בחיי רב חנינא ורב אושעיא הכי: בחייהן, בחיי "רבנן קדישי דבארעא דישראל"!

שלשה הקדוש ברוך הוא אזהבן:

א. מי שאינו כועס.

ב. ומי שאינו משתכר.

ג. ומי שאינו מעמיד על מדותיו לגמול רע למי שציערו.

שלשה הקדוש ברוך הוא שונאן:

א. המדבר אחד בפה ואחד בלב.

ב. והיודע עדות בחבירו שיכולה להועיל לו, ואינו מעיד לו.

ג. והרואה דבר ערוה בחבירו, ומעיד בו יחיד.

כי הא דטוביה טא בדבר ערוה, ואתא

רב הסדא אמר: משום ערוה, שלא תזנה עמו.

רב כהנא אמר: משום ממון, שהיא תבזבז עליו את ממונך.

ואומרת הגמרא: הא והא איתנהו, שני הטעמים נכונים.

אמר רבי יוחנן: שלשה מנוחלי העולם הבא הן.

אלו הן:

א. הדר בארץ ישראל.

ב. והמדל בניו לתלמוד תורה.

ג. והמדיל על היין במוצאי שבת.

ומבאר הגמרא: מאי היא? מה טורח יש בכך שמבדיל על היין?

דמשייר מקידושא לאבדלתא. כשיש לו רק מעט יין, מה שנשאר לו מין הקידוש מניחו להבדלה, ואינו שותהו בסעודתו.

אמר רבי יוחנן: שלשה מכריז עליהן הקב"ה בכל יום לשבח:

א. על רווק הדר בכרך, ואינו חוטא.

ב. ועל עני המחזיר אבידה לבעליה.

ג. ועל עשיר המעשר פירותיו בצניעה, ואינו ממעט מהמעשרות, על אף שהוא הפסד מרובה לגביו.

רב ספרא, רווק הדר בכרך הוה.

ק"ג-ב תני תנא [שנה האמורא השונה את הברייתות] קמיה דרבא ורב ספרא את

והתניא: "שונא" שאמרו, שונא ישראל ולא שונא נכרי. שאם הוא נכרי אינך צריך לסייעו בפריקה וטעינה.

אלא, פשיטא, שונא שהוא ישראל.

ומי שריא למסניה לשנאותו? והבתיב "לא תשנא את אחיך בלבבך"! ומסתמא הכתוב לא מדבר ברשעים שעוברים על לאו זה.

אלא, שמא תאמר שמדובר כגון דאיכא שני סהדי דעביד איסורא, ולכך מותר לשנאתו, גם זה לא יתכן, כי אם כן יקשה: כולי עלמא נמי מיסני סני ליה. מאי שנא האי, שהכתוב קוראו "שונאך", משמע שרק הוא שונאו. והרי אם יש עדים שעבר עבירה, כולם שונאים אותו?

ומסקינן: אלא, לאו, כי האי גוונא, דחזיא ביה איהו דבר ערוה,⁽⁹⁾ ואין עמו עוד עד אחד שיעיד על כך. ולכן רק הוא מותר לשנאתו.

ומכאן ראייה לרבי שמואל בר רב יצחק אמר רב.

רב נחמן בר יצחק אמר: לא רק שמותר לשנאתו כשראה בו הוא לבדו שעבר עבירה, אלא אף מצוה לשנאתו. שנאמר "יראת ה',

זיגוד [שם אדם] לחודיה, לבדו, ואסחיד ביה, העיד עליו קמיה דרב פפא.

נגדיה, הלכה רב פפא לזיגוד.

אמר ליה זיגוד לרב פפא: וכי טוביה הטא, וזיגוד מנגיד? הכיצד יתכן שטוביה עבר עבירה, ואילו אני, זיגוד, לוקה!?

אמר ליה רב פפא: איך, אכן כך הוא, משום דבתיב "לא יקום עד אחד באיש". ואת לחודך אסהרת ביה. ומאחר שאין עדותך מתקבלת כי אתה עד אחד, הרי אין עליך מצוה להעיד. אלא, אדרבה, שם רע בעלמא קא מפקת ביה, ועברת על "לא תלך רכיל בעמך", ולכן לקית.⁽⁸⁾

אמר רבי שמואל בר רב יצחק אמר רב: אף על פי שאינו רשאי להעיד עליו, בכל זאת, מותר לו לשנאתו, שהרי הוא יודע בודאי שהוא רשע.

וראייה לדבר: שנאמר "כי תראה המור שנאך [השנוא עליך] רובין תחת משאו, עזוב תעזוב עמו" [לפרוק את משאו].

והוינן בה: מאי שונא? מי הוא אותו "שונא"?

אילימא שונא נכרי.

8. הרשב"ם מפרש, כיון שנאמר 'לא יקום עד אחד באיש', עדותך אינה מביאה כל תועלת, והרי היא לשון הרע בלבד. ולוקה מחמת שעבר על הלאו של 'לא תלך רכיל'. אבל אינו לוקה מחמת הפסוק של 'לא יקום'. לפי שסובר הרשב"ם שפסוק זה איננו איסור לאו, אלא הוא דין התורה שעד אחד אינו נאמן. או שסובר הרשב"ם שהלאו הזה הוא אזהרה לבית דין שלא

9. התוספות מקשים, אם מדובר באדם שיש מצוה לשנוא אותו, מדוע מבואר בבבא מציעא

שנאת רע".

א. הכלבים.

אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מהו למימרא ליה לרביה למשנייה? האם מותר למי שראה אדם שעבר עבירה, והוא עד אחד בלבד, לספר לרבו, כדי שישנאנו גם הוא.

אמר ליה רב אשי: אי ידע דמהימן לרביה כבי תרי, אם הוא יודע שרבו מאמין לו כשני עדים, לימא ליה, יספר לו כדי שישנאנו.

ואי לא, לא לימא ליה! שהרי אין בכך תועלת, כי רבו לא יאמין לו, ולא ישנאנו.

תנו רבנן: שלשה, חייהן אינם חיים.

א. הרחמנין יותר מדאי.

ב. והרתחנין.

ג. ואניני הדעת, מפונקים.

ושלשה אלו תדירים הם בכל שעה, ולכן מי שטבעו בכך אין לו מנוחה, וחיייו אינם חיים.

ואמר רב יוסף: כולחו איתנהו בי! יש בי כל שלשת התכונות הללו.

תנו רבנן: שלשה שונאין זה את זה.

ואלו הן:

ב. והתרנגולין.

ג. והחברין כומרים פרסיים [ז"א מהרש"א].

ויש אומרים: אף הזונות.

ויש אומרים: אף תלמידי חכמים שבבבל.

תנו רבנן: שלשה אוהבין זה את זה.

אלו הן:

א. הגרים.

ב. ועבדים.

ג. ועורבין.

ארבעה אין הדעת סובלתן. שהם עצמם מתחרטים לאחר זמן על מעשיהם, והם נבזים בעיני עצמם.

אלו הן:

א. דל גאה.

ב. ועשיר מכחש בממון שהפקידו אצלו.

ג. וזקן מנאף.

מחמת המצוה, את זה צריך לכוף ולסלק מלבו, ומזה מוכח שאף שהתורה התירה לשנאתו ויותר מכך, יש מצוה לשנאתו. אולם רק אם שונאו מחמת מצות ה', זו השנאה המותרת. אבל אם שונאו סתם, אין זה נכלל בכלל המצוה, ואדרבה צריך לסלק שנאה זו מלבו, כפי שאסור לשנא כל יהודי ועיין עוד בתומים סימן ז סעיף קטן ט.

שאם רואה חמור שונאו רובץ תחת משאו צריך לעזור לו כי יש ענין לכוף את יצרו ולהעביר את השנאה, והלא יש מצוה לשנאו, ומדוע שיעביר את השנאה? ומתמצים התוספות, כיון שהוא שונאו כדון, אם כן כמים הפנים לפנים, וגם השני שונא אותו בחזרה, ואז מתוספת בראשון שנאה שלא מחמת המצוה, אלא בגלל שהשני שונאו, ואת התוספת שנאה הזו שנוספה שלא

- ד. ופרנס מתנאה על הציבור בחנם. שנוהג עליהם שררה ובשעת דוחקם אינו עומד לסייעם.
- ויש אומרים: אף המגרש את אשתו פעם ראשונה ושניה, ומחזירה.
- ותנא קמא, שלא החשיב את מגרש את אשתו, משום שזימנא דכתובתה מרובה, לפעמים הוא התחייב לה בכתובתה הרבה כסף אם יגרשנה. אי נמי: יש לו בנים הימנה, ולא מצי מגרש לה. אינו יכול לעמוד בגירושין בגלל הטעמים האלו, ולכן הוא מחזירה, ונושאה שוב ושוב [ח"א מהרש"א].
- חמשה דברים צוה כנען את בניו: (10) דהיינו, שהכנענים נוהגים כן כאילו צוה להם אביהם [והנפקא מינה לדעת זאת, כדי ליזהר מהם, רשב"ם].
- א. אהבו זה את זה.
ב. ואהבו את הגזל.
ג. ואהבו את הזמה.
ד. ושנאו את אדוניכם.
ה. ואל תדברו אמת.
ששה דברים נאמרים בסוס.
- א. אהב את הזנות.
ב. ואהב את המלחמה.
ג. ורוחו גסה.
ד. ומואס את השינה.
ה. ואוכל הרבה.
ו. ומוציא קמעה.
- ויש אומרים: אף מבקש להרוג את בעליו במלחמה.
שבעה מנודין לשמים.
אלו הן:
א. יהודי שאין לו אשה.
ב. ושיש לו אשה ואין לו בנים. וכגון שבפשיעתו אין לו בנים, שאינו מתעסק בפריה ורביה.
ג. ומי שיש לו בנים ואין מגדלן לתלמוד תורה.
ד. ומי שאין לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו.

לזה, בעצם גם הוא יודע שזה דבר רע, אלא שתאותו מסמאת את עיניו ולא חושב על רוע מעשיו. אולם כשרואה אדם אחר שעושה את זה אזי הוא מתייחס לכך בתור דבר רע, וקל וחומר אם רואה אדם אחר שעושה עבירה אחרת מהעבירות שלו, כגון אדם שרגיל לגנוב ורואה שכור שמתמכר ליינו, בזה כיון שאין לו תאוה,

10. בספר בית הלוי על התורה [בהוספות מכתב יד עמ' י"ח] מבאר כנען החמשה דברים שצוה כנען את בניו, ולכאורה רק ארבעה מהם הינם דברים רעים, גזל, זימה, שנאת אדוניהם, אי דיבור אמת. אבל הדבר החמישי - אהבו זה את זה - לכאורה זה דבר טוב, ומפרש הבית הלוי שהנה בכל עבירה שאדם עובר מחמת שמתאוה

ה. וציצית בבגדו.

ו. ומזוזה בפתחו.

ז. והמונע מנעלים מרגליו.

שנאמר בדניאל, שזכה להיות מנצח ומתגבר על כל השרים "כל קבל כל זאת, בגלל: די רוח יתירא ביה. שהיתה בו מעלה אחת עליהם. ומלכא עשית [חשב] להקמותיה [למנותו] על כל מלכותא".

והשלישי: והיושבת על דם טהור. יולדת שכלו ימי טוהר שלה [שלשים ושלשה יום לילולת זכר, וששים וששה יום לילולת נקבה, שבהם אפילו ראתה דם היא טהורה, ומותרת לבעלה], והגיע ליל ארבעים ואחד ללידת הזכר [דהיינו, לאחר שעברו עליה שבעת ימי הטומאה ושלשים ושלשה ימי הטהרה] או ליל שמונים ואחד לנקיבה [דהיינו, לאחר ארבעה עשר יום של ימי הטומאה ועוד ששים וששה ימי הטהרה], ואינה רואה עכשיו דם, בכל זאת אסורה לשמש באותו הלילה. כי יש לחשוש שמא אם תראה עתה דם ותטמא כדין נדה, בכל זאת תשמש. כי מתוך שהיא רגילה עד עכשיו לשמש גם כשרואה דם, תטעה, ותשמש גם עתה, למרות שמעתה היא טמאה בראיית דם.

ועד כמה היא אסורה?

אמר רב: עונה, לילה אחד צריכה להמתין.

ויש אומרים: אף מי שאין מיסב בחבורה של מצוה, כגון סעודת ברית מילה⁽¹¹⁾ או נישואי בת כהן לכהן.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי שמואל בר מרתא אמר רב משום רבי יוסי איש הוצל שלשה דברים:

האחד: מנין שאין שואלין בכלדיים, בעלי אוב [פירוש אחר. חוזים בכוכבים] כדי לדעת העתידות?

שנאמר "תמים תהיה עם ה' אלהיך". שמשמעותו, להיות בוטח בו בכל מה שעתיד לקרות ולבא עליך ואינך צריך לחקור ולהתעניין בעתידות.

והשני: ומניין היודע בחבירו שהוא גדול ממנו, אפילו בדבר אחד, שחייב לנהוג בו כבוד?

מחמת תאות המון, אלא צויה שיאהבו את הגזל מצד עצמו, שיחפצו לעשות רע ויעשו את עצמם רעים בעצם, ואז יוכלו לאהוב את השני בלי מכשולים והפרעות.

11. על פי דברי התוספות כאן, שכתבו כי סעודת מצוה היינו סעודת ברית מילה, כתב הרמ"א ביורה דעה סימן רס"ה סעיף י"ב שכל מי שאינו אוכל בסעודת ברית מילה הרי זה

נשארה דעתו נכונה וחושב את זה לדבר שאינו ראוי. אולם אחרי ששוקע בחטאיו זמן רב, הופך אצלו הדבר לטבע ולדרך ולשיטה לעשות רע, ואז אינו מבדיל בין רע לרע, כיון שכבר התרגל בעשיית הרע, ולא רק מחמת התאוה, וזו היתה צוואת כנען לבניו, אהבו זה את זה, וקשה איך אפשר לאהוב אדם שעושה מעשים אשר לא יעשו, על זה באה התשובה, אהבו את הגזל, ולא אמר אהבו ממון שאז היה משמע שיעשו עבירות

בהם.

פחות, הפחת ממיקלך וממשתך ממאכלך ומשתייתך, ותוסיף על דירתך.

כי אתא עולא אמר: מתלא מתלין במערבא
משל משלו בארץ ישראל: **דאכיל אליתא**,
מי שרגיל לאכול אליה, דהיינו, בשר שמן,
טשי בעליתא! צריך להתחבאות בעליית
ביתו, מפני בעלי החובות הנוגשים בו.

דאכיל קקולי ירקות, אקיקלי דמתא שכיב!
יכול לשבת על אשפות העיר, דהיינו, במקום
פשוט ורגיל, מקום ששאר בני העיר יושבים
בו, מבלי להתירא מבעלי חובות.

מתניתין:

מזגו לו לבעל הבית כוס ראשון,

בית שמאי אומרים: מברך על היום תחילה
ברכת קידוש היום, ואחר כך מברך על היין
בורא פרי הגפן.

ובית הלל אומרים: מברך תחלה על היין,
ואחר כך מברך על היום.

מחלוקתם זו היא לגבי כל קידוש של לילי
שבת ויום טוב כמבואר בגמרא, וכן נחלקו
גם במי שמקדש על הפת, האם ברכת
המוציא קודמת או ברכת היום.

תנא: הוא יוסף איש הוצל [שאמר את
שלשת הדברים], **הוא יוסף הכבלי, הוא**
איסי בן גור אריה, הוא איסי בן יהודה, הוא
איסי בן גמליאל, הוא איסי בן מהללאל.

ומה שמו? **איסי בן עקביה שמו.** (12)

וכן מצינו תנא אחר שנקרא בכמה שמות:
הוא רבי יצחק בן טבלא, הוא רבי יצחק בן
חקלא, הוא רבי יצחק בן אלעא.

קיד-א וממשיכה עתה הגמרא ואומרת דבר נוסף:

רבי יצחק בן אחא, דשמעתא! כל רבי
יצחק סתם הנזכר בעניני הלכה, הוא רבי
יצחק בן אחא.

רבי יצחק בן פנחס, דאגדתא! רבי יצחק
סתם האמור באגדות, הוא רבי יצחק בן
פנחס.

וסימנך: "שמעו נא אחי ורעי". שרבי
יצחק המוזכר בעניני "שמעתא" [ונרמז
ב"שמעו נא"], הוא רבי יצחק בן אחא
[ונרמז ב"אחי ורעי"].

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן
משמיה דרבי יהודה ברבי אילעי: אכול
בצל או שאר מיני ירקות, שמחירם זול, ושב
בצל ביתך. כלומר, שלא תצטרך למכור
ביתך.

ולא תיכול אוזיין ותרגולין ויהא לבך רודף
עליך, שתמיד תתאוה להם, מאחר שהורגלת

על סעודת ברית ולא סעודת נישואין.

12. הסיבה שהיו לו הרבה שמות, כתב בספר
הלכות קטנות [ח"ב סימן ש"ח] שמפני גזירות

כמנודה לשמים. אולם בסעודת נישואין אינו
נחשב כמנודה, ואף שבתוספות מבואר שאף
בסעודת נישואין הרי הוא כמנודה, מכל מקום
הרמ"א לא פסק כך, וכן המנהג שמקפידים רק